

Line Mari Andreassen

Prestasjonspress i en zambisk prestisjeskole for jenter

Bacheloroppgave i Grunnskolelærerutdanning 5-10
Mai 2019

Line Mari Andreassen

Prestasjonspress i en zambisk prestisjeskole for jenter

Bacheloroppgave i Grunnskolelærerutdanning 5-10
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Sammendrag

Temaet i denne avhandlingen er prestasjonspress på en prestisjeskole i Zambia. Skolen er en katolsk privatskole for jenter, og er fra åttende til tolvte trinn. Problemstillingen retter seg mot opplevelsen av prestasjonspresset for jentene på denne skolen, og hva som eventuelt er med på å skape dette presset. De siste årene har det blitt utført en rekke undersøkelser om prestasjonspress i norske skoler, men lite om skoler i Zambia. Som teoretisk grunnlag blir resultater av tidligere undersøkelser presentert, samtidig diskuteres skolens målstruktur, sosial sammenligning og elevenes selvverd. Problemstillingen belyses gjennom en kvalitativ tilnærming, med data fra intervju av en lærer og et gruppeintervju på fire elever, samt observasjon gjennomført i klasserommet.

Funnene i studien viser at det er mange faktorer som indikerer at det er høy grad av prestasjonspress blant jentene på denne skolen. Dette vises blant annet gjennom skolens målstruktur, hvor det sendes signaler til elevene om at det er viktig å ha de beste prestasjonene. I tillegg er det mange som har forventninger til jentene, både i og utenfor skolen, noe som kan være med å skape press. Samtidig har elevene store ambisjoner til seg selv, og vet hva de må gjøre for å oppnå et godt resultat. Det kan dermed diskuteres om prestasjonspresset kan føre til at elevene er motiverte til å ha gode prestasjoner i skolen. Denne studien bidrar til økt forståelse om hvordan Zambiske jenter opplever skolehverdagen med et stort fokus på prestasjoner, og hvilke virkninger dette har.

Abstract

The topic of this thesis is performance pressure in a prestigious school in Zambia. The School is a Catholic private school for girls, from eighth to twelfth grade. The research question is focusing on the girls' experience of the pressure to perform at this school, and possible causes. There is a number of studies about performance pressure in Norwegian schools, but little about the Zambian. As a theoretical framework, the results of previous studies are presented, and the schools goal structure, social comparison and the pupils self-worth are discussed. The research question is highlighted through a qualitative approach, with data from an interview of a teacher and a group interview of four students, as well as observation from the classroom.

The findings of the study show that there are many factors that indicate that there is a high degree of performance pressure at this school. This is shown through the school's goal structure, where signals are sent to the students that it is important to have the best results. In addition, many people have expectations to these girls, both inside and outside the school, which can affect the pressure. At the same time, the pupils have high ambitions for themselves, and know what they must do to achieve good results. Therefore, it can be discussed whether the performance pressure can motivate students to a better performance. This study contributes to an increased understanding of how Zambian girls experience school life with a big focus on performance, and its impact.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Valg av problemstilling	2
2.0 Teori	2
2.1 Prestasjonspress i skolen	2
2.2 Atkinsons teori om prestasjonsmotivasjon	3
2.3 Skolens målstruktur	4
2.4 Sosial sammenligning	5
2.5 Elevenes selvverd	5
3.0 Metode	6
3.1 Valg av metode	6
3.2 Intervju	7
3.3 Observasjon	7
3.4 Valg av informanter	8
3.5 Gjennomføring og analyse av data	8
3.6 Reliabilitet og validitet	9
4.0 Funn	10
4.1 Lærere	10
4.2 Skolen	11
4.3 Foreldre	13
4.4 Elevene selv	13
5.0 Diskusjon	14
5.1 Hvordan skaper skolens målstruktur press blant elevene?	14
5.2 Kan lærerens sosiale sammenligning øke opplevelsen av prestasjonspress?	16
5.3 På hvilken måte kan elevenes selvverd sees i sammenheng med prestasjoner?	18
6.0 Oppsummering	19
Litteraturliste	21
Vedlegg	22
Vedlegg 1: Samtykkeskjema	22
Vedlegg 2: Intervjuguide til lærer	23
Vedlegg 3: Intervjuguide - elever	24

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

I denne oppgaven skal jeg undersøke prestasjonspress blant jenter på en prestisjeskole i Zambia. Prestasjonspress er et tema som generelt engasjerer meg, og som jeg synes er viktig å belyse. Fenomenet har vært mye i nyhetsbilde de siste årene, og vi hører ofte at dagens unge blir omtalt med ”generasjon prestasjon”, som er utsatt for mye press fra ulike kanter. Dagbladet har blant annet skrevet at i dagens samfunn har prestasjoner blitt endel av unges identitet, for mange føles det derfor ut som om man ikke har verdi som menneske dersom man ikke presterer (Landro, 2017). Tall fra ungdatablittundersøkelse for 2018 viser at skolen er det området som aller flest opplever press fra (Bakken, 2018, s. 72). Det er blitt gjort en rekke andre undersøkelser om prestasjonspress. Blant annet av Skaalvik & Federici (2015, s. 13-14.), som har kommet frem til at opplevelsen av prestasjonspresset i skolen er stort, og at elevene opplever press uavhengig av hvordan de gjør det i skolen. Resultatene av undersøkelsen viser at prestasjonspresset øker gjennom ungdomsskolen og videregående skole, i tillegg ser de en tendens til at jentene opplever med press enn guttene. Undersøkelsen av Skaalvik & Federici er utført på ulike skoler i Norge. Men hvordan er opplevelsen av prestasjonspress i andre land? I denne oppgaven ønsker jeg å se på hvordan Zambiske elever opplever prestasjonspress, og om dette er noe som gjelder for Zambiske elever også.

I Zambia er det lange tradisjoner med at guttene ble prioritert når det kom til skolegang. Men i dag er det omtrent like mange gutter som jenter i de laveste trinnene, mens det er flest gutter i de høyeste trinnene. Bare 38% av jentene i Zambia går på videregående skole (Hei Verden, 2010). Skolen jeg var på er en katolsk jenteskole, og er en 8-12 skole, altså ungdomsskole og videregående skole. Jentene fortalte selv at de var veldig heldige som fikk lov til å gå på denne skolen, da den hadde rykte på seg for å være den beste skolen i deres region, i tillegg til at det var den eneste jenteskolen. Videre presiserte de at det gav svært gode forutsetninger for framtiden for de som gikk på denne skolen. I denne oppgaven har jeg valgt å kalle skolen for Zambezi Secondary School for å anonymisere. Da jeg kom til Zambezi Secondary School fikk jeg et inntrykk av at det lå mye press på jentene. Det var tydelig at de gikk på en prestisjeskole, som forventet gode resultater av elevene sine. Av den grunn synes jeg det var faglig interessant å undersøke dette temaet.

1.2 Valg av problemstilling

For å avgrense oppgaven nærmere har jeg valgt denne problemstillingen, *I hvilken grad opplever jenter på en Zambisk prestisjeskole prestasjonspress? Og hvilke faktorer kan i så fall være med på å skape dette presset?* For å få en bredere forståelse synes jeg det er viktig å se på hva som eventuelt er med på å spille inn for jentenes opplevelse av prestasjonspresset. Jeg valgte å undersøke temaet ved å intervju både en lærer og noen elever. Dette var fordi jeg ønsket for å belyse temaet fra ulike perspektiver. Videre ble valget også å observere, for å få inn mer informasjon samt mer forståelse for fenomenet.

Først i oppgaven skal jeg ta for meg teori som er relevant for problemstillingen, deretter vil jeg gå nærmere inn på metode. Her begrunner jeg valgene jeg har tatt i forhold til intervju og observasjon. Videre beskriver jeg funnene som kom fram til i undersøkelsen. I diskusjonsdelen drøfter jeg funnene opp mot teorien jeg har brukt, og ser dette i lys av problemstillingen.

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven skal jeg presentere teori som er relevant for min problemstilling, og som kan kaste lys over funnene jeg gjorde i mine undersøkelser.

2.1 Prestasjonspress i skolen

I følge Skaalvik og Skaalvik (2017a, s. 50) er prestasjonspresset i skolen et resultat av verdier og forventninger som elevene opplever både i og utenfor skolen. Elevenes opplevelse av prestasjonspress avspeiler hvilke signaler som sendes fra skolen om hva som er viktig å verdifullt, men også hvilke signaler samfunnet sender. De mener det er stor grunn til å tro at prestasjonspresset i skolen har økt i takt med bruken av tester og større oppmerksomhet rettet mot elevenes prestasjonsnivå (Skaalvik & Skaalvik, 2017a, s. 49). I en undersøkelse utført av Skaalvik og Federici fra 2015 fant de ut at prestasjonspresset var sterkere blant jentene enn

for guttene. Lillejord, Børte, Ruud & Morgan (2017 s. 22) har også referert til undersøkelser som sier at jenter i de fleste land både er under et større fremtidsstress og press for å få gode karakterer. Grunnen er blant annet at de konkurrerer med menn om attraktive jobber. Videre fant Skaalvik og Skaalvik (2017a, s. 49) ut at presset elevene opplevde økte desto eldre elevene ble. Overganger mellom skoleslag kan være stressende, og mange som går fra grunnskole til ungdomsskole opplever mer test- og prestasjonsangst (Lillejord et al., 2017, s. 29). Videre viser undersøkelser at det er en klar sammenheng mellom opplevelse av prestasjonspress på skolen og elevenes mentale helse. Høyt prestasjonspress var assosiert med mer nedstemthet, utmattelse og med lavere selvværd (Skaalvik & Skaalvik, 2017a, s. 49). Hva er det som kan påvirke elevenes prestasjoner? Og hva kan føre til at elevene opplever prestasjonspress?

2.2 Atkinsons teori om prestasjonsmotivasjon

Knyttet til prestasjonspresset i skolen, vil det være relevant å se på hva som har innvirkning på elevenes motivasjon for å prestere. Atkinson har utviklet en motivasjonsteori som er ment for å forklare vår atferd i prestasjonssituasjoner. Hans teori bygger på tre hovedelementer som antas å samvirke etter bestemte regler. Prestasjonsmotivasjonen i en bestemt situasjon er et resultat av et generelt motiv for å oppnå suksess og unngå nederlag, forventninger om suksess og nederlag i konkrete situasjoner, samt verdi av suksess og nederlag knyttet til bestemte oppgaver (Skaalvik og Skaalvik, 2013, s. 150). I en prestasjonssituasjon er det, i følge hans teori, to motiver som melder seg. Et motiv for å oppnå suksess og et motiv for å unngå å mislykkes. Jo sterkere motivet for å oppnå suksess er, desto sterkere er tendensen til å engasjere seg i prestasjonsrettede aktiviteter og dermed vil innsatsen være større. Dette motivet kan derfor kalles for tilnærmingsmotiv. Motsatt står motivet for å unngå å mislykkes. I følge teorien vil en person med et sterkt motiv for å unngå å mislykkes trekke seg unna aktiviteter hvor man skal prestere. I situasjoner blir forventninger om suksess eller nederlag sett på som et resultat av tidligere erfaringer om å mestre eller ikke mestre lignende oppgaver. I tillegg blir det sett på som et resultat om hvor viktig det er for personen å lykkes eller mislykkes i den konkrete situasjonen (Skaalvik og Skaalvik, 2013, s. 151).

2.3 Skolens målstruktur

I lys av problemstillingen vil det være relevant å se på skolens målstruktur, da dette kan påvirke elevenes opplevelse av press. Signalene som skolen sender om hva som er viktig og verdifullt, kalles for skolens målstruktur. Den forteller hva som er skolens verdigrunnlag og hvordan skolens læringsmiljø er (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 200). Det finnes to hovedtyper av målstruktur. Den første er en læringsorientert målstruktur, og vektlegger læring, utvikling og innsats. Her blir elevene oppfordret til å sette seg sine egne mål, og resultatene vurderes opp mot målene samt i forhold til tidligere resultater. Den andre kalles for en prestasjonsorientert målstruktur. I en prestasjonsorientert målstruktur vektlegges elevenes resultater, og elevene blir sammenlignet både med resultatene til medelevene, men også til andre klasser og skoler. Denne målstrukturen kjennetegnes ved at læringsprosessen verdsettes i mindre grad enn resultatet, og gir signaler om at elevene blir verdsatt ut i fra sine prestasjoner (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 200). Signalene som sendes ut til elevene om å være best, fremmer både sosial sammenligning og prestasjonspress i skolen (Skaalvik & Skaalvik, 2017a, s. 51). Dette kan videre føre til negative konsekvenser for elevenes selvverd og motivasjonen til elevene som opplever at de ikke innfrir forventningene (Skaalvik & Federici, 2015)

Skaalvik og Skaalvik (2017a, s. 57) gjorde i sin undersøkelse funn som viste at skolens målstruktur har sammenheng med elevenes mentale helse. Disse viser at en læringsorientert målstruktur generelt er assosiert med bedre mental helse, i forhold til en prestasjonsorientert målstruktur. Videre har de også funnet ut at jo mer prestasjonsorientert målstrukturen i skolen er, desto sterkere er opplevelsen av prestasjonspress blant elevene. Når det kom til en læringsorientert målstruktur fant de en svak tendens til at det var mindre opplevelse av prestasjonspress. Lillejord et al. (2017, s. 32) skriver i sin artikkel at dersom skolen har utviklet en kultur hvor prestasjoner har et stort fokus og elevene er opptatt av å få den beste karakteren, kan det å prestere høyt bli endel av identiteten for elevene, og noe de dermed må ivareta.

2.4 Sosial sammenligning

Sosial sammenligning er som nevnt et sentralt kjennetegn i en prestasjonsorientert målstruktur. Sosial sammenligning vil si at elevene sammenligner seg selv med hverandre, og resultatet av dette er en sentral kilde for faglig selvvurdering. Dersom den sosiale sammenligningen viser at eleven er best i gruppen vil dette føre til styrking av den faglige selvvurderingen, mens motsatt dersom eleven er blant de som gjør det mindre bra (Skaalvik & Skaalvik, 2015, s. 34) Den direkte sammenligningen som en person gjør av seg selv med andre, blir vektlagt i den sosiale sammenligningsteorien. Videre er ikke den vurdering man gjør av seg selv bare avhengig av hvordan man blir vurdert av andre, men også hvordan man presterer i forhold til andre som man sammenligner seg med (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 104)

Med utgangspunkt i sosial sammenligningsteori kan man forvente at en elevs oppfatning av sitt eget prestasjonsnivå i skolen påvirkes av hvordan han oppfatter sine egne prestasjoner i forhold til medelevenes prestasjoner (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 106). Undersøkelser har også vist at svært flinke elever har høyere selvvurdering dersom de går i klasser med elever med lavere prestasjoner, enn dersom de går i klasser hvor elevene har svært høye prestasjoner (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 107). I følge Skaalvik og Skaalvik (2013, s. 108) er det flere forhold i læringsmiljøet som bidrar til å øke elevenes opptatthet av sosial sammenligning. Disse er: Liten grad av differensiering, stor grad av konkurranse, knapphet på ros og belønning og offentliggjøring av vurdering.

2.5 Elevenes selvverd

Til slutt vil det være sentralt å se på hvordan elevenes selvverd kan blir påvirket av opplevelsen av prestasjonspresset. Selvverd vil si å sette verd på seg selv, altså å verdsette seg selv samt å respektere seg selv. Men hva er det som kan ha innvirkning på elevenes selvverd? Skaalvik & Skaalvik (2017b, s. 77) mener det er tre sentrale faktorer som spiller inn her. Den første handler om forventninger. Det kan styrke elevens selvverd, dersom eleven opplever at den innfrir de forventningen andre har til en selv. Motsatt kan selvverdet svekkes dersom man opplever at man ikke greier å innfri andres forventninger. Skolen har forventninger til elevene gjennom signaler om at skoleprestasjonene er viktige, om hva som forventes, både av innsats

og resultater. Jo mer prestasjonsorientert skolen er, i desto større grad vil skolen signalisere forventninger som mange elever ikke kan innfri, da tilpasning av undervisning ofte får mindre plass i en prestasjonsorientert skole (Skaalvik & Skaalvik, 2017b, s 77-78). Lillejord et al. (2017, s. 29) skriver i sin artikkel at mange elever har høye forventninger til seg selv og egne prestasjoner, men samtidig opplever mange at det først og fremst er andre som har forventninger til dem, det kan være skolen og lærere, men også foreldre og klassekamerater.

Det neste området handler om egne ambisjoner. Skolen påvirker elevenes ambisjoner knyttet til skolearbeidet, ved å velge lærestoff og gi oppgaver. Det er derfor viktig at lærerne hjelper elevene til å sette seg realistiske mål. En prestasjonsorientert målstruktur kan medføre at elevene setter seg urealistiske mål, noe som igjen kan få negative konsekvenser for selvverd (Skaalvik & Skaalvik, 2017b, s. 75 – 76). Den siste faktoren er anerkjennelse. Her er det viktig å bli anerkjent på flere områder. For lærere og foreldre er det derfor viktig å skille mellom barnets prestasjoner på skolen, barnets atferd og barnet selv (Skaalvik & Skaalvik, 2017b, s. 79-80).

3.0 Metode

Samfunnsforskning undersøker forskjellige virkeligheter, for å dokumentere virkeligheten er vi nødt til å samle inn data. Det finnes flere ulike forskningsmetoder, men man kan overordnet dele de inn i to. Disse er kvalitativ og kvantitativ forskningsmetode. En hovedforskjell mellom kvalitativ og kvantitativ forskningsmetode er grad av fleksibilitet. Kvalitative metoder er i mye høyere grad fleksible enn kvantitative metoder. Her er det mer tillatt med spontanitet og tilpasning. I tillegg er det mer åpne spørsmål, og man kan stille spørsmålet ulikt fra person til person. Deltakerne kan svare på spørsmålene med egne ord, og denne formen er mer uformell i forhold til kvantitativ forskningsmetode. Her har deltakerne mulighet til å svare mer utfyllende og detaljert (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 17).

3.1 Valg av metode

Når jeg skulle velge metode ønsket jeg å velge noe som kunne gi meg mye informasjon. Da falt valget på å gjennomføre intervjuer, i tillegg til observasjon. Begge disse er altså

kvalitative metoder, som kan gi utfyllende informasjon. Ved kvalitative metoder prøver vi å få mest mulig informasjon gjennom et begrenset antall personer, disse personene kalles for informanter (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 49). Jeg valgte å både intervju elever og en lærer. På den måten fikk jeg ulike perspektiver rundt temaet som skulle undersøkes. I tillegg valgte jeg å observere en undervisningstime, slik at jeg fikk se selv hvordan prestasjonspresset kan komme til syne i klasserommet, samt at det ville vise om det som ble sagt i intervjuene stemte overens med observasjonen.

3.2 Intervju

Det er flere grunner til at det er hensiktsmessig å ta i bruk intervju for å samle inn data. For det første får informantene en større frihet til å uttrykke seg mer enn det et spørreskjema tillater, menneskers erfaringer og oppfatninger kommer best fram når informanten kan være med på å bestemme hva som tas opp i intervjuet. Informanten blir bedt om å fortelle om hendelser, noe som det ikke er mulig å gjøre ved hjelp av observasjon eller spørreskjema (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 78). Jeg valgte å ha et semistrukturert intervju, som vil si at man har en overordnet intervjuguide som utgangspunkt, men spørsmålene og tema kan variere (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 81). Jeg så på dette som en stor fordel i mine intervju, da spørsmålene kunne tilpasses ut ifra hvem som var informanten. I tillegg gav det mulighet for å stille oppfølgingsspørsmål samt komme med kommentarer rundt det som ble sagt, og svarene ble dermed mer utfyllende. Samtidig hadde jeg en overordnet intervjuguide å forholde meg til, slik at intervjuet ble holdt innenfor temaet.

3.3 Observasjon

Da jeg skulle observere hadde jeg på forhånd ikke bestemt meg for hvilke detaljer jeg ønsket å observere, noe som kalles for en ustrukturert observasjon (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 72). Grunnen til det var at jeg ikke ønsket å låse meg fast i noe spesielt jeg ville se på, men notere det som kunne være relevant i forhold til temaet. Blant annet hva læreren og elevene sa og gjorde. Under observasjonen satt jeg på en pult bakerst i klasserommet, og læreren og elevene var informert om at jeg skulle observere denne timen. Jeg var altså en deltakende observatør (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 69). Videre var valg av setting

svært viktig, da observasjon egner seg best når problemstillingen er knyttet til et avgrenset område (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 69). Jeg valgte klasserommet da det er en naturlig setting for både elevene og læreren, slik at jeg fikk se en mest mulig naturlig samhandling. Timen som ble observert, var en time i åttendeklasse hvor læreren gav tilbake prøveresultater.

3.4 Valg av informanter

I forhold til intervju, bestemte jeg meg for at jeg ønsket å intervju både lærer og elever. Valget falt på å intervju læreren som hadde hatt utdeling av prøveresultatene i åttendeklassen. Grunnen til dette var både fordi jeg ønsket å stille han spørsmål angående timen, men også fordi han var en lærer jeg hadde blitt godt kjent med og snakket mye med. Jeg har tidligere stilt han flere kritiske spørsmål om skolen, og opplevde at han svarer ærlig og var åpen for diskusjoner. Videre bestemte jeg meg for hva jeg var nysgjerrig på og hva jeg ønsket å finne ut av, og kom dermed fram til hvilke spørsmål jeg skulle stille.

Da jeg skulle intervju elever bestemte jeg meg også for å snakke med elevene som gikk i samme klasse som ble observert. Grunnen til dette, var i likhet med læreren, at jeg hadde blitt kjent med elevene og følte de var trygge på meg. Videre ønsket jeg å ta ut fire elever til et gruppeintervju. Med bakgrunn av en følelse at de som regel var mer åpen og snakkesalig dersom de var flere, og dermed tenkte jeg de kanskje ville føle seg tryggere enn dersom de ble intervjuet én og én. Jeg valgte fire elever som jeg opplevde hadde ganske ulike resultater på prøver generelt. Det var også tydelig i undervisningstimene at de var på ulike faglige nivåer. Denne utvelgelsesmetoden kalles for utvalg med maksimal variasjon, hvor man velger to motpoler som kan sammenlignes med fenomenet man undersøker (Christoffersen & Johannesen, 2012, s. 50).

3.5 Gjennomføring og analyse av data

Da jeg skulle ha intervjuene fikk informantene vite temaet på forhånd, men ikke de konkrete spørsmålene jeg skulle stille. Grunnet at, spesielt elevene, var svært opptatt av å svare riktig. Derfor var det viktig å unngå at de fikk bestemme seg på forhånd hva de skulle svare. Når

intervjuene pågikk satt jeg og noterte ned det som ble sagt, og skrev ned helhets inntrykk rett etter intervjuet var ferdig. Når det kom til observasjon fortalte læreren meg i forkant hva som skulle skje i timen, jeg spurte om jeg fikk observere og se på det jeg syntes var relevant i forhold til min bacheloroppgave. Under observasjonen satt jeg også og noterte med det som ble sagt og gjort i timen, i tillegg til hvilke tanker jeg gjorde meg.

3.6 Reliabilitet og validitet

Christoffersen og Johannessen (2012, s. 23) nevner to krav som det er viktig å se på i forhold til det innsamlede datamaterialet. Disse er reliabilitet og validitet. Reliabilitet betyr pålitelighet, og handler om hvor nøyaktig data er samlet inn samt hvordan den bearbeides. Til intervjuet valgte jeg en lærer som jeg kjente godt, og som jeg hadde fått inntrykk av var svært ærlig når han svarte på spørsmål. Samtidig fikk jeg inntrykk av at elevene ofte svarte det de trodde jeg ønsket å høre, da de er svært vant med at det er en fasit på alt, noe som kan svekke reliabiliteten i oppgaven. Samtidig som jeg understreket for elevene at det var viktig at de svarte ærlig, og at de kunne svare akkurat hva de måtte mene. Jeg noterte ned hva informantene svarte fortløpende i intervjuet, av den grunn kan jeg ha mistolket meningsinnholdet, noe som også kan svekke reliabiliteten.

Validitet betyr gyldighet, og ser på om dataen er relevant i forhold til det man skal undersøke (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 24). For å styrke validiteten i oppgaven gjorde jeg et bevisst valg av informanter. Her kom jeg frem til at jeg ønsket å ha elever som er på litt ulike faglige nivåer. I tillegg valgte jeg grundig ut hvilke spørsmål jeg ønsket å stille, slik at disse var mest mulig relevante for problemstillingen. Samtidig falt valget på å bare intervjué én lærer samt fire elever. Det kan tenkes at validiteten hadde blitt styrket dersom jeg hadde flere informanter, slik at det hadde blitt mer representativt. Likevel følte jeg at jeg fikk den informasjonen og dybden jeg trengte for min oppgave. Det at observasjon ble utført i tillegg til intervju kan være med på å styrke validiteten, da jeg fikk se om det som ble sagt i intervjuene stemte overens med hva jeg selv hadde observert.

4.0 Funn

Når jeg videre skulle jobbe med dataen brukte jeg fenomenologisk forskningsmetode. Her prøver forskeren å forstå meningen med et fenomen sett gjennom en gruppe menneskers øyne (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 99). Altså i mitt tilfelle hvordan prestasjonspress ble opplevd av både lærer og elever. Etter intervjuene og observasjonen skulle jeg tolke dataene og prøve å finne en dypere mening. Her fant jeg først et helhetsinntrykk over hva hovedinnholdet var. Videre skulle innholdet organiseres og irrelevant informasjon lukes vekk, noe som skjer ved hjelp av koding (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 101). Å kode betyr å sette merkelapper eller navn på deler av teksten, slik at materialet blir lettere å analysere. Her fant jeg kategorier ut ifra selv datamaterialet i form av temaer, noe som kalles for induktive koder (Christoffersen & Johannesen, 2012, 101). Til slutt trakk jeg ut den delen av teksten som var kodet, altså det som gav mening og som var relevant for problemstillingen. Dette gav et utgangspunkt for kategoriene jeg valgt å bruke. Jeg kom fram til fire ulike kategorier, og ønsker å se nærmere på hvordan disse kan være med på å skape prestasjonspress blant elevene. Kategoriene jeg landet på er lærere, skolen, foreldre og elevene selv.

4.1 Lærere

Hvordan setter lærerne press på elevenes prestasjoner? Her ønsker jeg først å trekke fram timen jeg observerte hvor elevenes prøveresultater ble delt ut. Læreren sto fremst i klasserommet, tok opp en og en prøve og leste navnet den aktuelle eleven. Eleven som fikk navnet sitt lest opp måtte komme fram. Når den aktuelle eleven hadde reist seg og sto foran klassen, sa læreren høyt og tydelig hvor mange prosent eleven hadde fått riktig. Dersom resultatet var mindre bra kom læreren med noen krasse kommentarer. Disse kommentarene var blant annet at han skulle sende de tilbake til barnehagen, og at han var overrasket over at det var mulig å skåre så lavt. Når dette ble sagt var det mye fnising blant medelevene. Dersom eleven hadde et veldig godt resultat, fikk læreren medelevene til å klappe i en spesiell takt. De som hadde over 95% riktig på prøven, fikk beskjed om og komme bak til meg og ta meg i hånda. Ofte når læreren ropte opp et navn, måtte han si det mange ganger før eleven reiste seg. Det var tydelig at det var de elevene som hadde gjort det mindre bra som ikke ville gå fram til læreren.

I intervjuet med læreren kom det frem at han har store forventninger til elevene. Han fortalte at hovedgrunnen til at de gikk på denne skolen var for å få gode resultater. Videre påpekte han at han ikke syntes det var et problem elevene viste hverandres prøveresultater. Han mente dette var høyst nødvendig for at de skulle prestere bedre. Grunnen var for det første at elevene med de beste resultatene, da vet hvem som ikke har skåret like høyt og dermed kan hjelpe dem til å gjøre det bedre. Motsatt får de som ikke har gjort det like bra vite hvem som har gjort det bedre, og kan dermed gå til dem for å få hjelp. I tillegg fortalte han at det gir en viktig motivasjon for å gjøre det bedre. De som har skåret lavt vil, i følge han, føle seg dumme og dermed få en ekstra motivasjon til å jobbe hardere fram mot neste prøve

Siden det var tydelig at han forventet gode resultater av elevene, ønsket jeg også å spørre om hvordan fokuset på selve læringsprosessen var. Da presiserte han at læring og resultat går hånd i hånd, dersom læringsprosessen er bra, vil resultatene bli bra. Samtidig som han fortalte at hvis elevene ikke gjorde det bra på skolen, var hans oppgave som lærer var å finne løsningen på problemet. Han sa at mange kom til skolen med tom mage, og at de ved flere tilfeller hadde funnet ut at elever ble mishandlet hjemme. Videre påpekte han at elevene ikke var dumme, men at mange var late og brukte for mye av fritiden på andre ting, slik som å se på TV og å være sosiale.

Til slutt kunne han fortelle at elever som ikke har god oppførsel blir straffet. Dette kan skje dersom en elev ikke skårer høyt nok på en prøve, gir for lite innsats i timene, kommer for sent samt generell dårlig oppførsel i klasserommet eller i skolegården. Denne straffen er som oftest ”hagearbeid” i form av å rake sand eller grave hull, men kan også være at jentene ikke får lov til å spise lunsj. Straffen blir som regel utført mens de andre elevene har time, da det også er en sentral konsekvens at den aktuelle eleven ikke får tatt del i undervisningen. Elevene som gjør det svært bra blir belønnet med premie, gjerne en pokal eller ny skoleuniform. Premieutdeling skjer på en høytidelig seremoni hvor alle elevene deltar.

4.2 Skolen

Den neste kategorien jeg valgte er skolen. Det er tydelig at Zambezi Secondary School er en prestisjeskole, som er kjent for å gjøre det bra. I intervjuet med jentene fortalte de at skolen

deres er den beste på den siden av landet, i tillegg til at det er den eneste jenteskolen i deres region. Helt fra øverste og hold og ned til lærerne ligger fokuset på å få fram best mulig resultater av elevene. Presset er spesielt høyt fordi det er en svært anerkjent skole, som er opptatt av å beholde ryktet sitt.

Det ble fortalt at etter endt niendeklasse har elevene en avgjørende eksamen. Denne eksamenen er det mye fokus på, og lærerne nevnte den ofte til elevene i undervisningen. Jeg fikk ikke lov til å undervise på niendetrinn fordi de var redde for at det skulle gå ut over jentenes resultat på eksamen. Videre fortalte læreren at det bare er de som får best resultat på denne eksamenen som får lov til å gå videre til tiendetrinn. I åttende og niende var det fire klasser med 35-50 elever i hver klasse, mens i tiende og oppover var det bare to klasser, med mye færre elever i. Niendeklasse-eksamenen er altså svært viktig for elevene, da den er avgjørende for om de får muligheten til å fortsette skolegangen eller ikke.

En dag vi kom på skolen hang det en beskjed fra rektor angående niendeklasse-eksamen fra det forrige året. Her stod det blant annet: "Our school came out second in the province. "We scored 96,4% pass rate at Grade 9". Videre takket rektoren for lærernes innsats og at premier skulle bli utdelt på "Teachers' day. Dette tyder på at skolen er glad i å sammenligne seg med andre skolen. Da skolen er kjent for å være en prestisjeskole, kan man tenke seg at det er spesielt viktig for dem å vise utad at elevene har svært gode resultater. Læreren i intervjuet kunne også fortelle at de lærerne som hadde klasser hvor bare 90% besto eksamen, kom til å bli kalt inn til rektoren fordi de ikke hadde gjort en god nok jobb.

I tillegg til niendeklasse-eksamenen er det andre viktige eksamener i fokus. De hadde blant annet "midterm-exams" mens jeg var der. Disse eksamenene varte en hel uke, og elevene fikk ikke vite hvilken dag de hadde eksamen i de enkelte fagene. Etter eksamenene var gjennomført ble det utdelt premier til de beste elevene, mens de som ikke hadde gjort det like bra fikk straff. I intervjuet med jentene kom det fram at en motivasjon for å prestere bra på disse prøvene var for å unngå å få straff.

4.3 Foreldre

Noen av funnene viser at foreldrene legger press på barna sine. Alle de fire jentene i intervjuet påpekte at de følte de måtte gjøre det bra på skolen, jobbe mye med lekser og øve til prøver slik at de får et godt resultat. Grunnet at de ikke ønsker å skuffe foreldrene sine. Videre kunne de fortelle at foreldrene betalte svært mye for dem, både i skolepenger, uniform og annet skoleutstyr. Den ene jenta sa at dersom hun gjorde det dårlig ville foreldrene tape mye penger på henne. Videre fortalte hun at foreldrene mente at hun alltid kunne gjøre bedre enn sitt beste, så lenge hun jobbet hardt nok.

I tillegg til at foreldrene til disse jentene ønsket at de skulle gjøre det bra på skolen, har de forventninger til ungdommene utenfor skoletid. På spørsmålet som gikk på om jentene brukte mye av fritiden på skolearbeid, fortalte alle jentene at de måtte gjøre husarbeid før de kunne sette seg ned å gjøre lekser. De måtte hjelpe til å lage middag, og to av dem måtte hente småsøsken i skole og barnehage. I tillegg måtte de rydde og vaske. Dersom det var tid etter at de hadde hjulpet foreldrene med dette, kunne de sette seg ned med skolearbeid. En annen utfordring er at jentene har lang skolevei og kan bruke opptil en time på å gå hjem fra skolen, dersom foreldrene ikke har råd til å betale for skolebuss den dagen.

4.4 Elevene selv

Hvordan legger elevene press på seg selv? Da jeg spurte om hva som var jentenes motivasjon for ha gode prestasjoner på skolen svarte alle de fire jentene at de ikke ønsket å skuffe verken foreldrene sine eller lærerne på skolen. Videre kom det også tydelig fra alle de fire jentene at de hadde et stort ønske om å kunne gå videre på collage i utlandet. De fortalte at dette var svært vanskelig. For å ha en mulighet til å komme inn på collage utenfor Zambia, må de jobbe svært hardt med skolearbeid. De fortalte at grunnen til ønsket om å studere i utlandet er at det gir større muligheter for å få seg jobb, og at dette gav status. Noe som videre ville føre til at de gjorde foreldrene sine stolte.

Videre påpekte en av jentene at hun også måtte jobbe hardt med skole for å stå på niendeklasse-eksamenen, fordi denne var svært utfordrende. Her fortalte også jenta at dersom man skåret lavt på denne eksamenen, måtte man rykke helt ned til sjetteklasse. Når man da

kom til åttendeklasse igjen, fikk man ikke lov til å starte på nytt på skolen de går på nå, da det ser dårlig ut at elever som tidligere ikke har klart denne eksamenen kommer tilbake på skolen.

Da jeg først spurte om de følte seg stresset for å ikke prestere godt nok, svarte alle jentene nei. Men videre i samtalen kom det fram at de var stresset likevel, og sa at det var mye press i skolen for å gjøre det bra. Når det kom til høytlesning av prøveresultater, påpekte de at dette la et ekstra press på dem. I begynnelsen syntes de dette var svært ubehagelig, da de ikke var vant med at medelevene visste deres resultater fra skolen de gikk på tidligere. Av den grunn følte de at de måtte gjøre det bedre og jobbe mer med skole enn de hadde gjort før. Men de sa også at de begynte å bli vant med at dette ble gjort, og at det da ikke var et stort problem for dem lengre. Videre presiserte de hvor viktig det er for dem å følge godt med i timene, og jobbe kontinuerlig med fagene for å unngå å bli stresset.

5.0 Diskusjon

5.1 Hvordan skaper skolens målstruktur press blant elevene?

I denne delen av oppgaven skal jeg knytte teorien, som har blitt presentert tidligere i oppgaven, sammen med empirien for å diskutere problemstillingen, *I hvilken grad opplever jenter på en Zambisk prestisjeskole prestasjonspress? Og hvilke faktorer kan i så fall være med å skape dette presset?* Først ønsker jeg å se på hvordan målstrukturen på Zambezi Secondary School kan være med på å skape press blant elevene.

Knyttet til signalene Zambezi Secondary School sender ut om hva som setter pris på blant elevene, er det mange kjennetegn som indikerer at skolen har en prestasjonsorientert målstruktur. Et sentralt kjennetegn for denne typen målstruktur er at elevene både blir sammenlignet med medelevenes resultater, men også med resultatene til andre skoler (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 200). Det er tydelig at Zambezi Secondary School sammenligner sine resultater med andre skoler, noe som blant annet kom til syne i beskjeden rektoren sendte ut til de ansatte, om at skolen gjorde det nest best, og at det skulle være en premieutdeling. Med dette kan man forstå at skolen er svært opptatt av å gjøre det bra, og at de er stolte av et svært godt resultat i forhold til de andre skolene som de sammenligner seg med. Dette kan føre til et stort fokus på at lærerne skal få ut gode prestasjoner av elevene sine.

Disse signalene skolen sender ut til elever og lærere om at det er viktig å være best, kan videre medføre høy opplevelse av prestasjonsstress (Skaalvik & Skaalvik, 2017a, s. 51).

Ved at lærerne tar i bruk straff og belønning ut i fra hvor gode resultater elevene får, signaliserer de at elevene blir verdsatt ut i fra deres resultater. Noe som også står sentralt ved en prestasjonsorientert målstruktur, hvor læringsprosessen blir verdsatt i mindre grad enn resultatet (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 200). Ved en høytidelig seremoni blir det utdelt premier til de elevene som har de beste resultatene, samtidig får elevene som ikke har like gode resultater straff, som oftest blir utført som hagearbeid i skolegården. Det er altså svært synlig for alle elevene hvem som har prestert godt, og hvem som har mindre gode prestasjoner. Videre kan denne synliggjøringen av elevenes resultater, i følge teori om en prestasjonsorientert målstruktur, medføre at det blir en konkurranse om å få de beste resultatene, og dermed blir fokuset på selve læringsprosessene mindre. Her blir suksess sett på som et relativt begrep, som for eksempel å gjøre det bedre enn andre (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 200). Samtidig som at straff og belønning kan føre til en konkurranse blant jentene om å være best, kan det også resultere i større innsats. Dersom verdiene av å lykkes og å mislykkes er stort, kan det føre til at man legger inn en større innsats (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 150). Altså kan det tenkes at jentenes innsats blir større, siden det kan gi en uttelling i form av belønning eller straff.

Samtidig kan vi se at lærerne verdsetter elevenes resultater, ut i fra måten de responderer på elevenes prøveresultater i klasserommet. Gjennom lærernes tilbakemelding til den enkelte elev, sender læreren signaler om hvordan elevens prestasjoner og innsats blir verdsatt (Skaalvik & Skaalvik, 2015, s. 51). Da det var høytlesning av elevenes prøveresultat i timen, kom den aktuelle læreren med krasse kommentarer til de elevene han ikke syntes hadde gjort det bra nok, samtidig gav han ingen tilbakemelding om hvordan de skulle gå fram for å gjøre det bedre. Bare kommentarer som indikerte at dette ikke var bra nok, og at de måtte skjerpe seg, noe som sender signaler om at selve resultatet er viktigere enn innsats og læringsprosess.

Videre kan elevenes resultater knyttes til deres identitet. Lillejord et al. (2017, s. 32) understreker i sin artikkel at en skole med stort fokus på elevens resultat, hvor det er om å gjøre å være best, kan medføre at å prestere høyt blir en del av elevenes identitet. På denne skolen er det, som nevnt, elevenes resultater som står i fokus, hvor det er om å gjøre å ha de høyeste prestasjonene. Dette kn sees i sammenheng med det Lillejord et al. skriver, at deres

prestasjoner ikke bare blir endel av skolens identitet, men også den enkelte elevs identitet. Det kan dermed tenkes at jentenes prestasjoner blir en del av deres identitet, noe som kan øke presset om at de alltid må prestere høyt. For elevene som har mindre gode prøveresultater enn medelevene, kan det antas at de ønsker å komme ut av den posisjonen, spesielt med tanke på at resultatene vises fram til alle elevene, og føler dermed på et ekstra press om å skåre høyere ved neste prøve.

Den aktuelle læreren sa også selv i intervjuet at alle lærerne er svært opptatt av elevenes resultater. "That's the reason why they are here, the results they get". Han kunne fortelle at helt fra øverste hold og ned til lærerne, lå det et stort fokus på at elevene skulle gjøre det bra. At han også presiserte at elevene som ikke presterte like godt ikke var dumme, men at de brukte for mye fritid på andre ting enn skole, kan sees i lys av det Lillejorde et al. (2017 s. 26) skriver i sin artikkel. Hun viser til undersøkelser gjort ved en prestisjeskole, hvor elevene opplever lekser som stressende samt lite meningsfylte. Leksene førte til en opplevelse et spenningsforhold mellom fritidsaktivitet og skoleforhold. Det kan tenkes at jentene på denne skolen føler det er en ubalanse mellom forventningene om å gjøre mye skolearbeid hjemme og hva de faktisk har mulighet for å gjøre, grunnet ulike årsaker. Eller har et behov for å bruke fritiden sin på andre aktiviteter.

Vi kan altså se at det er flere kjennetegn ved Zambezi Secondary School som samsvarer med en prestasjonsorientert målstruktur. Blant annet ved at skolen sammenligner seg med resultatene til andre skoler. Videre gir de et sterkt signal til elevene om at det er prestasjonene deres som er det viktigste, ved måten de snakker til elevene i klasserommet samt ved å utføre straff og premieutdeling på bakgrunn av elevenes resultater. Noe som kan være med på å øke prestasjonspress blant elevene. Skaalvik og Skaalvik (2017a, 2017, s. 57) har også funnet ut i sine undersøkelser at jo mer prestasjonsorientert målstrukturen i skolen er, desto sterkere er opplevelsen av prestasjonspress blant elevene.

5.2 Kan lærerens sosiale sammenligning øke opplevelsen av prestasjonspress?

Videre skal jeg nå se på hvordan lærerens sammenligning av elevenes resultater kan skape en opplevelse av prestasjonspress blant elevene. Den prestasjonsorienterte målstrukturen kjennetegnes blant annet ved sammenligning av elevenes resultater (Skaalvik & Skaalvik,

2013, s. 200). Dersom vi tar utgangspunkt i sosial sammenligningsteori, kan man forvente at hvordan en elev opplever sine egne prestasjoner, blir påvirket av hvordan eleven oppfatter medelevenes prestasjoner (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 106). Av den grunn kan lærerens måte å sammenligne elevenes prestasjoner, resulterer i at elevene også sammenligner sine egne resultater opp mot de andre elevene i klassen. På Zambezi Secondary School er det som nevnt svært tydelig hvordan den enkelte elev har gjort det. Når læreren for eksempel står sier den enkeltes elev resultat høyt foran hele klasse, vil alle elevene få med seg dette. Da er det svært lett for elevene å sammenligne sine egne resultater med resultatene til medelevene.

I denne åttende-klassen var det svært mange elever med høye prestasjoner. Det har vist seg at elever med veldig gode resultater har høyere selvvurdering dersom de går i klasser med elever med lavere prestasjoner, enn dersom medelevene har svært høye prestasjoner (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 106-107). Når vi ser lærerens direkte sammenligning av elevenes resultater i klasserommet på bakgrunn av dette, kan man anta at sammenligningen har stor innvirkning på elevenes selvverd. De elevene som ikke hadde prestert like godt på prøven, vil sannsynligvis føle seg dumme og kanskje mindre verdt. Under prøveutdelinger var det tydelig at flere av elevene ikke ville reise seg, og læreren måtte rope navnet til eleven flere ganger før eleven til slutt, motvillig, måtte komme fram. Det var tydelig at enkelte av elevene syntes denne situasjonen var ubehagelig. Samtidig fikk elevene som hadde prestert svært godt, applaus fra resten av klassen, noe som kan være med på å styrke elevens selvverd.

At den sosiale sammenligningen kan styrke eller svekke elevens selvverd kom også fram i intervjuet med læreren. Den aktuelle læreren begrunnet høytlesning av prøveresultater med at de flinkeste elevene kunne hjelpe de andre til å gjøre det bedre, og at sammenligningen av resultater gir en viktig motivasjon. For eksempel fordi elevene ikke ønsket å føle seg dumme igjen ved neste prøve. Videre kan dette kan sees i lys av Atkinsons teori om prestasjonsmotivasjon. I en prestasjonssituasjon er det to motiver som melder seg. Et for å oppnå suksess og et for å unngå å mislykkes. Eleven vil engasjere seg mer i prestasjonsrettede aktiviteter, dersom motivet for å lykkes er sterkt. I motsetning til dette vil en person som har sterkt motiv for å unngå å mislykkes trekke seg unna aktiviteter hvor man skal prestere. (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 151). Vi kan altså tenke oss at jo mer disse jentene opplever prestasjonspresset, desto mer innsats vil de gi i de ulike fagene, dersom de har et stort ønske om å lykkes, blant annet for ikke å føle seg mindre smarte enn medelevene.

Elevene selv fortalte at synliggjøring av resultater gav dem ekstra press. Samtidig fortalte de at dette var noe de ikke var vant med fra grunnskolen, av den grunn synes de det var svært ubehagelig de første gangene dette ble gjort. Dette kan kobles til det Lillejord et al. (2017, s. 29) skriver i sin artikkel om at overgangen mellom grunnskole og ungdomsskole kan være svært stressende og at mange opplever mer press om å prestere. Jentene på Zambezi Secondary School er fra før av ikke vant med denne typen sosial sammenligning, noe som kan være stressende og føre til en større opplevelse av prestasjonspress.

På mange måter kan det antas at lærerens sosiale sammenligning kan være med på å øke opplevelsen av press blant jentene på denne skolen. Den direkte sammenligningen i klasserommet medfører at det er lett for elevene og sammenligne sine resultater med medelevenes resultater. Dette kan ha innvirkning på elevens selvverd, og videre kan det være en faktor som er med på å øke presset om å prestere. Samtidig kan sammenligningen av resultater føre til et høyt ønske om å oppnå suksess, og dermed bidra til å øke innsatsen blant jentene.

5.3 På hvilken måte kan elevenes selvverd sees i sammenheng med prestasjoner?

Knyttet til hvordan elevenes selvverd kan bli påvirket av opplevelsen av prestasjonspress, ønsker jeg først å se dette i sammenheng med ambisjoner. Det er viktig at lærerne hjelper elevene til å sette seg realistiske mål, men i en prestasjonsorientert målstruktur kan det føre til at elevene setter seg urealistiske mål, noe som kan gi negative innvirkninger på elevenes selvverd (Skaalvik & Skaalvik, 2017b, s. 75-76). På denne skolen setter læreren målene for elevene, alle skal score høyt på prøver, samt stå på eksamen. For mange elever kan det være urealistisk å prestere like bra, både fordi mange ikke har tid til å arbeide like mye med skole på fritiden, samt har andre forutsetninger for læring. Her ble det gjort lite tilpassinger til den enkelte elev. I følge Skaalvik og Skaalvik vil en skole som er svært prestasjonsorientert skole ha forventninger mange elever ikke klarer å innfor, på grunn av tilpasning av undervisning får liten plass (Skaalvik & Skaalvik, 2017, s. 77-78). Men til tross for at det for samtlige av jentene kan være urealistisk å nå alle målene, har flere av elevene høye ambisjoner. I følge undersøkelser som Lillejord et al. (2017, s. 22) henviser til, er ofte jenter under et høyere press for å få gode karakteren på skolen, da de ofte er i konkurranse med menn om jobber.

Jentene i intervjuet ønsker å fullføre skolen med et godt resultat, slik at de videre kan få en utdanning og kanskje klarer de å komme inn på en utdanning i utlandet, og dermed få en god jobb. Videre kan dette sees i sammenheng med Atkinsons teori om prestasjonsmotivasjon. Flere av elevene har sannsynligvis et høyt ønske om å oppnå suksess, og man kan tro at de dermed gir en stor innsats for å få til sine mål, til tross for at de ikke alltid er like realistiske (Skaalvik & Skaalvik, 2013, s. 151).

I forhold til forventninger kan det tenkes at elevens selvverd blir svekket da det er stort press fra flere hold, med mange som har forventninger til dem (Skaalvik & Skaalvik, 2017b, s. 77). Skolen og lærerne har store forventninger om at elevene skal gjøre det bra i alle fag, noe som kom tydelig fram i elevenes i skolehverdag, i tillegg til at læreren sa dette direkte i intervjuet. Det kom også fram i intervjuet med elevene at foreldrene hadde store forventninger til barnas resultater. Samtidig forventet de at jentene måtte hjelpe til i huset og passe småsøsken. Da er det ikke alltid tiden strekker til for at de også skal gjøre lekser og øve til prøver. Dette understreker også Lillejord et al. (2017, s. 29) i sin artikkel. Her skriver hun at i tillegg til at mange elever har høye forventninger til egne prestasjoner, opplever mange at det hovedsakelig er andre som har forventninger til dem, for eksempel lærere og familie. For jentene er det altså mange som har forventninger til deres prestasjoner, og det kan tenkes at dette skaper høy opplevelse av press. Det bekreftet også elevene selv i intervjuet hvor det kom tydelig fra alle fire at den viktigste motivasjonen for å gjøre det bra på skolen er for å unngå å skuffe verken lærere eller foreldre.

Vi kan altså trekke linjer fra elevenes selvverd og til deres prestasjoner. Selvverdet kan blant annet bli svekket på grunn av urealistiske mål, i tillegg til forventninger fra ulike hold, som flere ikke er i stand til å innfri. Videre kan det dette kan medføre at jentene ikke blir anerkjent på flere områder, da det ofte er deres prestasjoner som blir verdsatt, av den grunn kan jeg se for meg at det øker opplevelsen av prestasjonspress, dersom prestasjoner i skolen er det eneste området som gir anerkjennelse (Skaalvik & Skaalvik, 2017b, s. 79-80).

6.0 Oppsummering

Først vil jeg si at jeg syntes det har vært veldig spennende og lærerikt å jobbe med denne oppgaven. Dette er et tema som jeg engasjerer meg i, og som er veldig viktig. Jeg har lært

mye om skolen i Zambia, hvordan skolestrukturen er der, hvordan lærerne jobber og hvordan skolehverdagen er for elevene. I tillegg til å ha lært mye om Zambia og den zambiske skolen, har denne oppgaven også gitt meg erfaring med å skrive større oppgaver. Hvordan man samler inn data, og videre hvordan man tar i bruk den innsamlede dataen.

Det har blitt forsket mye på prestasjonspress blant elever i norske skoler. Blant annet av Skaalvik og Fredrici (2015, s. 14), hvor resultatene viser at det er stor opplevelse av press. De viser også til andre undersøkelser som har kommet frem til at norske skoler har blitt mer og mer prestasjonsorientert. Bruken av kunnskapstester har økt, både nasjonale og internasjonale, og det er et sterkt press for å få gode resultater på prøvene. Det har vist seg at skolene sine signaler om mål og verdier, også nedfelles som mål og verdier blant elevene, noe som videre fører til at elevene ved en prestasjonsorientert skole vurderer sin egen verdi ut i fra hvor godt de presterer på skolen (Skaalvik og Fredrici, 2015, s. 14). Med utgangspunkt i mine undersøkelser knyttet til oppgavens problemstilling, vil jeg påstå at opplevelsen av prestasjonspress i skolen også gjelder for Zambiske elever.

Zambezi Secondary School kan sees på som en prestisjeskole for jenter, hvor elevenes resultater står i sentrum. Presset kommer tydelig fram gjennom skolen målstruktur, de signalene skolen sender om at det er viktig å være best. I tillegg sender læreren tydelige signaler til elevene direkte i klasserommet som går på elevenes prestasjoner, både gjennom kommentarer og utførelse av straff og premieutdeling. Videre kom det klart fra elevene selv at både lærere, men også foreldrene, la press på dem. Til slutt har jentene store ambisjoner for seg selv. De vet hvor heldige de er som for lov til å gå på denne skolen, og må gripe den muligheten til får. De er innforstått med at de må jobbe hardt for å bestå eksamen og dermed komme videre til tiendeklasses. Dersom de gjør det virkelig bra, har de en drøm om å kunne studere videre i utlandet, få seg en skikkelig utdanning og et verdig liv. Men til tross for at elevene forteller om et stort press på skolen, sier de samtidig at de ikke er stresset, grunnet at de vet hva de må gjøre for å unngå dette. De presiserte at de alltid er i stand til å gjøre mer enn sitt beste. Av den grunn vil det være relevant å stille spørsmål om hva prestasjonspresset på Zambezi Secondary School gjør med elevene. Kan det sees på å være motivasjons- og prestasjonsfremmende?

Litteraturliste

Bakken, A. (2018). *Ungdata 2018: Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 8/18). Oslo: NOVA

Christoffersen L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo:
Abstrakt

Hei Verden. (2010). Hentet fra

<https://www.heiverden.no/undervisningsmaterieell/zambia/zambia-bokmaal/skolen-i-zambia>

Landro, L. H. (2017, 29. Mai). "Generasjon prestasjon" blir fort "generasjon depresjon".
Dagbladet. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/generasjon-prestasjon-blir-fort-generasjon-depresjon/67637171>

Lillejord S., Børte K., Ruud E. & Morgan K. (2017). *Stress i skolen – en systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning

Skaalvik, E. og Federici, R. A. (2015). Prestasjonspresset i skolen. *Bedre skole* nr. 3/2015

Skaalvik E. M. og Skaalvik S. (2013). *Skolen som læringsarena. Selvoppfatning, motivasjon og læring*. 2. Utg. Universitetsforlaget: Oslo

Skaalvik E. M. & Skaalvik S. (2015). *Motivasjon for læring: Teori og praksis*.

Universitetsforlaget: Oslo

Skaalvik, E. M & Skaalvik S. (2017a). Prestasjonspresset i skolen. I M. Uthus (red), *Elevenes psykiske helse i skolen* (s. 47-66). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Skaalvik E. M. & Skaalvik S. (2017b). Elevenes selvverd. I M. Uthus (red), *Elevenes psykiske helse i skolen* (s. 70-87). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Vedlegg

Vedlegg 1: Samtykkeskjema

Request for participation in research project

In my bachelor assignment, I am going to write about performance pressure in a Zambian School. In accordance to my bachelor assignment, I want to collect data using different strategies, like interview and observation.

All of the information presented in my research will be treated confidentially, and are going to be anonymous. No individuals or the school can be recognized in my final assignment. Participating is voluntary and participators can withdraw from the project at any time. If you have any questions you can contact me on my email-address.

Best regards Line Mari Andreassen

Email-address: linmand@stud.ntnu.no

I have received information, and I am willing to participate in the research project:

Place, Date

Participator

Line Mari Andreassen

Vedlegg 2: Intervjuguide til lærer

Initial questions

1. How long have you been working in School?
2. Which class do you teach?
3. Which education do you have?
4. Which subject to you teach in?

Performance pressure

1. Do you have big expectation to the girls' performances/results?
2. Do you think the girls feel like there is a lot of pressure to get good results at this school? And in that case, why?
3. Do you think the pressure can have impact for the pupils' mental health?
4. Do you feel like the school has a bigger focus on results and less on the learning process? And in that case, why do you think it is like that?
5. Which consequences will the girls get if they don't have good result on the tests or the on the exams?

Vedlegg 3: Intervjuguide - elever

Initial questions

1. How old are you?
2. At which age did you start in School?
3. What is your favorite subject and why?
4. Which subject do you like less and why?

Performance pressure

1. Is it important to you to get good results in school? In that case, why?
2. Are you a lot of stressed because you, in every subject, must have high score on tests/exams?
3. Do you have big expectation to yourself?
4. Do you feel like the pressure in this School is high to get good results? And that the teachers have too much focus on your results?
5. What do you feel about everybody of you classmates knowing your results on test?
6. What is the consequences if you don't do it really well in School?
7. What is your motivation to have a high performance in School?
8. How much of your sparetime do you use to study/do homework?

